

Ahmet Muhtar Fikri (Gücüm) (1876-1930)

Ahmet Muhtar Fikri Bey, 1876 yılında Muş'ta doğdu. Annesi İffet Hanım, babası Cizrelizade Mustafa Rıza Bey'dir. Devlet memurluğunun çeşitli kademelerinde görev yapmış olan Mustafa Rıza Bey, kaymakamlık ve mutasarrıflık görevlerinde bulunduktan sonra emekliye ayrılmıştır. Muhtar Fikri Bey, babasının görevi nedeniyle ilk ve orta öğrenimini Muş ve Diyarbakır'da tamamlamış ancak eğitim hayatını devam ettirememiştir. Diyarbakır'da katıldığı entelektüel ve politik ortam düşünce yapısını etkilemiş, II. Abdülhamit'in baskıcı rejimine karşı aleyhtarlığı, 1899'da önce Payas'a ardından Adana'ya sürgün edilmesine neden olmuştur. Adana'da bölgenin köklü ailelerinden Ramazanoğlu Hazım Bey'in kızı Müzeyyen Hanım'la evlenmiş ve Mehmet, Fatma Nezihe, Mustafa Tekin, Ahmet Aydın ve Ülken adlarını verdikleri çocukları dünyaya gelmiştir.

مرسین میں مہتمم مختار فکری بک
عہدہ التحاق تاریخ: ۹ مایس ۱۹۰۶

Adana Hamidiye Sanayi Mektebi'nde öğretmenlik ve müdür muavinliği görevlerinde bulunmuştur. Okulun özellikle Muhasebe ve İmalat bölümünün gelişimine önemli katkısı olmuş ve bunun için 1905 yılında taltif edilmiştir. Meşrutiyet'in ilanıyla sürgün kararı kaldırılmış olmakla birlikte, yaşamını Adana'da sürdürmüş ve tarımla uğraşmıştır. Dönemin siyasi ve fikri ortamının da dışında kalmayarak, İhsan Fikri Bey ile birlikte İtidâl gazetesini yayımlamaya başlamış, gazetenin yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenmiştir. Gazete 1908-1909 yılları arasında 76 sayı yayımlanabilmiş ekonomik nedenlerle kapanmak zorunda kalmıştır. Muhtar Fikri Bey, 1913 yılında Mersin'den Meclis-i Umumi azalığına seçilmiştir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa bir süre sonra Adana'nın da işgal edilmesi üzerine, Muhtar Fikri Bey, giderek artan baskılar ve işgal yönetiminin ceza tehdidi karşısında, İsmail Safa (Özler) Bey, Dr. Eşref (Akman) Bey ve gazeteci Mustafa (Mücvir) Bey ile birlikte Adana'dan ayrılmak zorunda kaldı. İsmail Safa Bey ile birlikte hareket eden Muhtar Fikri Bey, önce Mersin Silifke'ye oradan da İstanbul'a geçmiştir. İstanbul Hükümeti tarafından haklarında idari kovuşturma başlatılmıştır. Bunun üzerine tekrar Çukurova'ya dönerek Müdafaa-i Hukuk ve Kuva-yı Milliye teşkilatına katılmıştır. 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'ye Mersin milletvekili olarak seçilmiş, 9 Mayıs 1920'de Meclis çalışmalarına katılmıştır. Güney Cephesinde sürdürülen mücadelede duyulan ihtiyaç üzerine, Muhtar Fikri Bey, Meclis tarafından izinli sayılarak, Milli Müfrezelere destek vermek üzere bölgeye dönmüştür. 5 Temmuz 1920 tarihinde, Muhtar Fikri Bey'in, Adana milletvekili Dr. Eşref Bey ve Mersin milletvekili İsmail Safa Bey ile birlikte, bölgede çalışmalara destek olmak amacıyla başvuruları, TBMM Başkanlığı tarafından kabul edilmiş ve cephede bir buçuk ay daha kalmalarına izin verilmiştir. 5 Ağustos 1920'de, Mustafa Kemal Paşa ile Fevzi Paşa öncülüğünde gerçekleştirilen Pozantı Kongresi'ne katılan bölge milletvekillerinden biri de Muhtar Fikri Bey'dir.

Önce İngiliz ve çok geçmeden Fransız işgalleriyle karşılaşan Güney Anadolu illerinde, direniş yerli halkın teşebbüsü ile çete adı verilen milli müfrezeler şeklinde başlamış, bu direniş cephesi Mustafa Kemal Paşa tarafından [Sivas Kongresi](#)'nden sonra "Kilikya Kuva-yı Milliye Komutanlığı" olarak düzenlenmiştir. Seyhan Nehri, Adana, Tarsus ve Mersin bölgesi Batı Kilikya Cephesi Komutanlığı olarak "Sinan Tekelioğlu" takma adıyla anılacak Yüzbaşı Ali Ratip

Bey'in komutasına verilmiştir. Muhtar Fikri Bey, Meclis'in açılmasından sonra, Sinan Tekelioğlu ile görüşmeler yaparak cephenin güçlendirilmesi çalışmalarını yürütmüştür. Silah ve cephane üstünlüğüyle ilerleyen Fransız kuvvetlerine karşın milli müfrezeler için insan ve silah temin etmek için gayret etmiş, köylerde ileri gelenler ve ihtiyar heyetleriyle görüşmeler yaparak halkın katılımını sağlamak için çalışmalar sürdürmüştür. Bir yanda Konya Delibaş isyanı diğer yanda Fransızların genel saldırıları sonrası büyük kayıplar yaşanan cephenin güçlendirilmesi için Pozantı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti merkezinde yapılan toplantıda, Muhtar Fikri Bey ile Adana milletvekili Damar (Arioğlu) Bey'in müfrezeleri dolaşarak desteklemeleri kararlaştırılmıştır. Fransız ateş hattında yapılan bu ziyaret beraberindekiler için endişe yaratmıştır. Damar Bey'in ifadesine göre Muhtar Fikri Bey yaşanan tereddüt karşısında, yanındakilere şu hitabede bulunmuştur: "Arkadaşlar, bu gün ifasında bulunacağımız vazife çok ağırdır. Canlarını ortaya koyarak bütün varlığıyla dövüşen milli müfrezelerimizin içinde dolaşmak, onların hal ve hatırlarını sorup ihtiyaçlarını tespit etmek, maneviyatlarını takviye ve teşci etmek baş ödevimizdir. Bizzat bombardıman edilen sahada dolaşacağız. Tehlikenin her türlü mevcuttur. Gayet samimi söylüyorum; endişeye düşen, içinden arzu etmeyen arkadaşımız burada kalır bizleri bekler. Dönersek ne âlâ; aksi takdirde istediği gibi hareket etmekte serbesttir". Konuşması yanındakiler için cesaret verici olmuş, tereddüt göstermeden harekete geçilmiş ve müfrezelerin maneviyatı arttırılmıştır.

20 Ekim 1921 tarihinde [Ankara Antlaşması](#)'yla Fransızların bölgeden çekilmesinden sonra, Meclis çalışmalarına katılabiliştir. Milletvekilliği görevi sona erince Adana'ya yerleşmiş, 23 Temmuz 1930'da yaşamını yitirmiştir. Ailesi "Gücüm" soyadını almıştır. 21 Nisan 1925 tarih ve 141 sayılı karar gereğince, Pozantı Cephesinde mücadeleye katılmış olması itibariyle kırmızı-yeşil şeritli [İstiklal Madalyası](#)yla onurlandırılmıştır.

Muhtar Fikri Bey, Birinci Meclis'te birinci toplantı yılında dördüncü şubede, ikinci toplantı yılında beşinci şubede, üçüncü toplantı yılında birinci şubede, dördüncü toplantı yılında yine birinci şubede görev almış ayrıca ikinci toplantı yılında Hariciye Encümeninde görev yapmıştır. 20 Temmuz 1922'de [İcra Vekilleri Heyetince](#) Trabzon'da yaşanan gelişmeleri incelemek üzere oluşturulan 3 kişilik heyete üye seçilmiştir. Muhtar Fikri Bey ve arkadaşları 14 Aralık 1920 tarihinde verdikleri önergede, Adana göçmenlerine yardım edilmesini istemişlerdir. Önce Muvazene-i Maliye Encümenine ardından Dâhiliye ve Sıhhiye Vekâletlerine havale edilen önerge, Meclis'te kabul edilmiştir. Muhtar Fikri Bey Meclis'teki Müdafaa-i Hukuk Gruplarından, Birinci Grup içinde yer almıştır.

Muhtar Fikri Bey, 24 Temmuz 1922 tarihinde yanıtladığı "İlk Meclis Anketi"nde askeri ve siyasi bağımsızlık kadar ekonomik bağımsızlığın önemine işaret etmiştir: "Yaşamın bütün savaşmaları benliği tehlikeden koruma temelinde dayanır. Tehlikeyi kavrayabilen herhangi bir birey nasıl kendini korumak zorundaysa çıkarları ortak olan topluluklar da varoluşlarını korumak için birlikte davranmak zorundadırlar. Bizim bugünkü bağımsızlık savaşımızda ulusun savaş sahnelerinde göstermiş olduğu kararlılık ve istem yeteneklerini yarınki ekonomi alanlarına aktarabilmek ve yöneltebilmek için Büyük Millet Meclisi'nin kabul ettiği anayasa hükümlerinin ve ona ilişkin şûrâlar ve bucaklar yasalarının bir an önce tamamlanmasıyla yürürlüğe konulması savaşımızın verimli olmasını sağlamaya varacak en iyi bir çare olacağı kanısındayım."

Güney Cephesi'nde direnişin etkin bir üyesi olan Ahmet Muhtar Fikri Bey, Birinci Meclis'ten sonra siyasi kariyerine devam etmeyerek, Adana'da çiftçi olarak yaşamını sürdürmüştür.

Birgül BOZKURT

KAYNAKÇA

Arıkoğlu, Damar, **Hâtıralarım**, (Basımevi ve yeri bilgisi yok) 1961.

Bozkurt, İbrahim, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Mersin Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 41 (2) 2017: 81-112.

Çelik, Kemal, **Milli Mücadele’de Adana ve Havalisi (1918-1922)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi 1919-1923**, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, No: 4, Ankara 1994.

Ener, Kasım, **Çukurova Kurtuluş Savaşı’nda Adana Cephesi**, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları/ 1836, Ankara 1996.

Genya, Veysel, **Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25’nci Yıl Dönemini Anış**, T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1945.

İlk Meclis Anketi (Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri), TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 100, Ankara 2004.

Kurtuluş Savaşında İçel, Baha Matbaası, İstanbul 1971.

Sami Yuca, İrşad, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Adanalı Bir Siyasetçi: Ahmet Muhtar Fikri (Gücüm) Bey (1876-1930)”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, 7 (3) 2020:1561-1582.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.2, İ.28, s.175.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.6, İ.114, s.356.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.6, İ.118, s.457-458.

Toros, Taha, **Kurtuluş Savaşı’nda Çukurova**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

Türk İstiklal Harbi, IV. Cilt, Güney Cephesi, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.

22/05/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ahmet-muhtar-fikri-gucum-1876-1930/?pdf=7065> adresinden erişilmiştir